

A. ÖMER TÜRKES

romanlar arasında

Ekolojik distopya

'Yeni Yaban' ekolojik felaketi işleyen distopik bir roman. Diane Cook, yazarlık kariyerinin bu ilk romanında iklim değişikliği ve aşırı nüfus artışının yol açtığı ölümcül hastalıklardan kaçmak için doğaya sığınan bir avuç insanın doğayla ve birbirleriyle mücadelesini anlatıyor.

Amerikalı yazar Diane Cook, 1976 yılında doğdu. Yazarlığa 2015 yılında, Columbia Üniversitesi'nde lisansüstü eğitimini yaparken yayımladığı öykü kitabı 'Man vs. Nature' ile başladı. İnsan ve doğa ilişkilerine odaklanan hikâyelerini topladığı bu ilk kitabıyla dikatleri üzerine çekmeyi de başarmıştı. 2016'da Ulusal Sanat Vakfı'ndan burs almaya hak kazandı. Aynı dönemde Michigan Üniversitesi'nin New England Edebiyat Programı'nda, öğrencilerin ve öğretmenlerin tüm teknoloji ve geleneksel eğitim yöntemlerinin uzağında kalan bir anlayışla eğitim sürdürdükleri bir kampta edebiyat dersleri verdi. İlk romanı 'Yeni Yaban' (2020) biraz da bu deneyimin ürünüdür. **2020 Booker Prize kısa listesine kalmayı başaran 'Yeni Yaban' önemli tepkiler aldı.** Öyküleri saygın edebiyat dergilerinde ve antolojilerde yer alan Cook, hayatını ailesiyle birlikte New York'ta sürdürüyor.

MODERN YABAN HAYATI

Hikâye kırın ortasında, sıradışı bir doğum sahnesiyle -belirsiz bir zamanda ve mekânda- açılıyor. Ölü doğan bebeğini gömüp arkadaşlarına katılan Bea'nın anlatıklarından yakın bir gelecekte ve **Kuzey Amerika'nın Yaban Eyaleti** adı verilmiş doğa koruma alanında olduğumuzu öğreneceğiz. **Burası, ekolojik felaketlerden sonra büyük ölçüde tahrip olmuş kıtanın korunmaya alınmış nadir bölgelerinden biri. Bea ve arkadaşları ise vahşi yaşam koşullarını inceleyen bir deneyin gönüllüleri.**

Bea ve kocası Glen, şehrin zehirli havasında gündün güne sağlığını yitiren küçük kızları Agnes'i kurtarmak amacıyla katılmışlar deneye. Aslında Glen, Agnes'in öz babası değil. Ama Agnes'i kızı gibi benimsemiş. Hatta şehirde durum kötüleşip pek çok çocuk gibi Agnes'in de sağlığı çökünce insanları Yaban Eyaleti'ne yerleştiren araştırma projesine katılmayı öneren de Glen'dir. Üniversitede önemli biri olan Glen'in önerisi araştırmacılar tarafından geri çevrilmeyince her şeyi geride bırakarak Yaban Eyaleti'ne göçmüşler.

Kısacası; Bea, Glen, Agnes ve diğer

Diane Cook

17 kişi insanların doğal hayata ne denli uyum sağlayacağını ölçen ve geleceği onların deneyimlerinden yararlanarak planlamayı düşünen bir deneyin içindedir. **Öte yandan Yaban Eyaleti'nin bilinmeyen bir yerlerinde ayrıcalıklı kişilerin büyük arzular kapatıp güvenli bir yerleşim bölgesi inşa ettiklerine dair şehir efsaneleri de çalınmış kullaklarına.** Kimileri orayı bulma hayalleri kuruyor.

Başlangıçta Glenn'in öncülük ettiği grup, onun fiziksel yetersizlikleri nedeniyle geri çekilmesiyle Bea ve Garry'nin müşterek liderliğinde hareket ediyor. Grup üyeleri sırtlarında birkaç parça eşyadan, ellerinde avlanmak için ok ve yaydan başka hiçbir şeye sahip değiller. Onlara verilen kılavuza ve arada bir denetlemeye gelen korucuların emirlerine kayıtsız şartsız riayet etmek, hiçbir yerde uzun konaklamamak, arkalarından atık bırakmamak zorundalar.

EN TEHLİKELİ HAYVAN

Önceleri bir oyun gibi gelmişti Bea'ya yaban hayatı... Ne var ki kızı için her şeye katlanacaktır Bea. Katlanılması zor olan çevrelerindeki insanlardır. **Nitekim ağırlaşan koşullara rağmen topluluk yabana uyum sağlar ama aralarındaki ilişki giderek ilkel bir hal alır.** Topluluk olmaktan sür-

veye dönüştükçe güç kavgaları, ihanetler, cinsel dürtüler Bea ve Glen için yabani cehenneme çevirecektir.

Romanın sonuna eklediği notta 'Yeni Yaban'ın geleceğe dair bir kurgu, gerçek yerler ve kişilerle arasındaki benzerliklerin rastlantısal olduğunu belirtmiş Cook. Ardından da şunları eklemiştir: "Ancak gerçek yerlere ve bölgelere gittim, **kabile toplumlarının ve aynı zamanda eski ilkel kültürlerin gerçek geleneklerini, yemek kültürlerini ve becerilerini araştırarak bu kurgusal dünyayı oluşturacak malzemeler aradım.** Atalarından kalan toprakları, bu kitaptaki karakterlerin yaşayıp dolaştıkları yerler konusunda bana ilham veren Kuzey Payuti, Şoşoni, Ute, Klamath, Modoc, Molala, Bannock ve Washoe kabilelerine teşekkür ederim."

'Gelecekle ilgili kurgu' dediği romanı için yaptığı araştırmadan da anlaşılacağı üzere, aslında anlatısı daha çok günümüzle ilgili meselelere yoğunlaşıyor. Kentin giderek yaşanmaz hale gelmesi, atmosfer kirliliği, gıda malzemesi ve su sıkıntısı, sokakların tekinsizliği tarzında değinmeler göze çarpmakla birlikte **arka plandaki ekolojik felaket hakkında ayrıntılara girmemiş.** Diane Cook'un üzerinde durduğu mesele olağanüstü bir durum karşısında insanın düştüğü durum, verdiği tepkiler, toplum hayatının yapısı, güç arzusu, erkek egemen zihniyet. Bunlar arasında **öne çıkan tema, toplumsal bağlarından kopan insanın bencilleşmesi olmuş.** Öyle ki Yaban Eyaleti boyunca oradan oraya sürüklenerek hayatta kalmaya çabalayan topluluk üyeleri için doğadaki en tehlikeli tür kendileridir. Sadece yaban hayvanlarını ve doğayı tahrip etmekle kalmazlar, birbirlerinin hayatlarını bile tehdit edecek bir kimliğe bürünürler. İnsanın bencilliği ve yok etme eğilimi dostluğu, yoldaşlığı, birlikte düşünme ve eyleme pratiğini aşındırır. **Cook'un ortaya attığı sorular gerçekten rahatsız edicidir; bir insan hayatta kalmak için ne kadar ileri gidebilir, sevdikleri için ne gibi fedakârlıklar yapabilir, başkalarının haklarını ne ölçüde çiğneyebilir?**

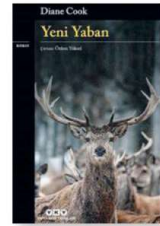
Modern çağın insanına, alışkanlıklarına, geleceğe, iktidarın bireyi kontrol edişine dair pek çok karamsar tespit

var. Mesela yabanda dolaşan topluluk toplumun kısıtlamalarından kurtulmuş, nihai özgürlüğe sahipmiş gibi görünmekle birlikte, gerçekte birbirinden farksız, her hareketleri projeyi yürütenler tarafından kontrol edilen, kaderleri ise dışarıda onları izleyen insan uygarlığının insafına kalmış hayvanlardır. Aslında onların özgürlük anlayışları 'Biri Bizi Gözetliyor' evlerindeki özgürlükten pek de farklı değildir.

Ancak bütün bunlar romanı duygusal anlamda sürükleyen merkezi temanın yanında ikincil kalıyor. Söz konusu tema anne-kız arasındaki inişli çıkışlı ilişki. **'Yeni Yaban'ın en önemli kozu, anne ve kız arasındaki benlik, aidiyet, saygı ve sevgi ilişkilerindeki gelgitler, ilişkilerinin aldığı yeni biçimler.** Cook, **ekolojik felaket özelinde bir kriz anında insani ilişkilerin olası hallerini Bea ve Agnes'in çalkantılı ilişkisi aracılığıyla araştırıyor.** Anlatı yapısını da onların bakış açılarıyla kurmuş; önce Bea başlıyarak anlatmaya, aradan yıllar geçtiğinde anlatıcı rolünü üstlenme sırası Agnes'e geliyor. Böylece kentten gelenle yabanda büyüyen arasındaki paradigma farkını da ortaya koyuyor Cook.

Cook'un yaban hayata nüfuz ettiğini, doğa tasvirlerinde, vahşeti canlandırma başarısı olduğunu söyleyebilirim. Elbette ilk romanını yazmanın tuzaklarına da düşmüş; hikâyeyi birkaç karaktere yüklemiş, topluluğun pek çok üyesine görünme hakkı bile tanımamış. Distopyaları çekici kılan siyasi ve sosyal eleştiri ise yeterince derinlikli değil. Özellikle sonlara doğru macera distopyanın önüne geçiyor.

Ekolojik distopyalara radikal ya da çarpıcı bir yenilik getirmemekle birlikte yine de dikkate değer bir roman 'Yeni Yaban'. Yaşadığımız çağın tedirgin edici meselelerini ele alıyor ve insanı insan yapan değerleri hatırlatıyor. ■

YENİ YABAN
Diane Cook
Çeviren: Özlem Yüksel
Yapı Kredi Yayınları, 2022
358 sayfa